

ศิลปะการประพันธ์ในวรรณคดีไทย

วิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ภาษาไทยกับครูพี่ต๊อ - อาจารย์พี่ระเสก บริสุทธิ์บัวทิพย์

วรรณคดีโบราณของไทย มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการอ่านฟัง
เสียงและการประกอบการแสดงมหรสพ เช่น บทละคร บทพากย์ เป็น
ต้น ดังนั้นกวีจึงต้องเลือกสรรถ้อยคำให้ไพเราะเป็นพิเศษ
นอกจากนี้วรรณคดีจะต้องมีเนื้อหาที่สื่อความหมาย ทั้งเพื่อ
ความบันเทิงใจและความจรรโลงใจด้วย

เมื่อกวีกับประพันธ์วรรณคดีสักเรื่องหนึ่ง กวีจะต้องคิด
เนื้อหาขึ้นมา แล้วคิดหากลวิธีการประพันธ์ให้ผลงานนั้นออกมา
อย่างเหมาะสมเจาะ กลวิธีในการประพันธ์ดังกล่าว เรียกว่า
วรรณศิลป์

วรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการประพันธ์ เป็นศิลปะที่ทำให้
วรรณคดีมีความหมาย ความงาม และความไพเราะจับใจผู้อ่าน
ตัวอย่าง เช่น บทพรรณนาธรรมชาติ ในรายาวมหาเวสสันดรชาดก
กัณฑ์มหาพน พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

“แลถนัดในเบื่องหน้าโน่นก็เข้าใหญ่ยอดเยี่ยมโพยมอย่าง
พยับเมฆ มีพรรณขาวดำแดงดูดีเรkdั่งรายรัตนนพมณีแนมน้ำใคร่ชม
ครั้นแสงพระสุริยะส่องระดมก็ดูเด่นดังดวงดาววาวแวววาบๆ ที่แว้จ้ว้ง
วิจิตรจรัสจรัญรุ่งเป็นสีรุ้งพุงพ้นเพียงคัคณัมพรพื้ณอากาศ.....”

ศิลปะการประพันธ์ในวรรณคดีไทย ที่ควรรู้ในเบื้องต้น ได้แก่

- ❖ การเล่นเสียง
- ❖ การเล่นคำ
- ❖ การใช้ภาพพจน์

1. การเล่นเสียง

คือ การเลือกสรรคำ ให้มีเสียงสัมผัสเป็นพิเศษกว่าปกติ เพื่อให้เกิดทำนองเสียงที่ไพเราะน่าฟัง และเพื่ออวดฝีมือของกวี

การเล่นเสียงแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การเล่นเสียงสัมผัสสระ
การเล่นสัมผัสพยัญชนะ และการเล่นเสียงวรรณยุกต์

การเล่นเสียงพยัญชนะหรือเสียงอักษร

คือ การใช้สัมผัสพยัญชนะ หลายพยางค์ติดๆกัน คำ
ประพันธ์ร้อยกรองโดยทั่วไปไม่บังคับสัมผัสพยัญชนะ แต่กวี
นิยมใช้เสียงสัมผัสเพื่อให้เกิดความไพเราะ เช่น

จับจับเจ้าเจ้าเจ้า
จอกจากจั่นจรรจา
เค้าค้อยค้อยคอยหา
ซอนซอนซอนสรวิน้ำ

รังมา (เล่นตัว “จ”)
จำจำ (เล่นตัว “จ”)
เห็นโทษ (เล่นตัว “ค”)
นั่งเร้าเอาขวัญ (เล่นตัว “ซ”)

นกน้อยนอนแนบน้ำ
ตมเตอะติดเต็มตา
จิบจาบจับเจรจา
เรไรร่อนร้องเร้น

ในนา (เล่นตัว “น”)
ตื่นเต็น (เล่นตัว “ต”)
จะแจ่ม (เล่นตัว “จ”)
เรียบร้อยริมวัง(เล่นตัว “ร”)

แลลิ่งลิ่งลอดไม้

แลลูกลิ่งลงชิง

ลิ่งลมไ้ลมติง

แลลูกลิ่งลางไห้

ลางลิ่ง

ลูกไม้

ลิ่งโลด หินนา

ลอดเลี้ยวลางลิ่ง

(เล่นตัว “ล”)

เมื่อมั่งมีมากมายมิตรหมายมอง

เมื่อมัวหมองมิตรมองเหมือนหมูหมา

เมื่อไม่มีหมดมิตรมุ่งมองมา

เมื่อหมดม้วยแม่หมูหมาไม่มามอง

(เล่นตัว “ม”)

การเล่นเสียงสระ

คือ การใช้สัมผัสสระ หลายพยางค์ติดๆกัน เป็นสัมผัสสระนอกเหนือจากข้อบังคับของฉันทลักษณ์ โดยการเพิ่มสัมผัสสระในวรรค เช่น

ดูหนังสือ
หนังสืออยู่

ดงขี้ผึ้ง

หนังสือ

งูเห็นงู

หนังสือ

งูเห็นงู

รูปงูเห็นงู

พรพร

งูเห็น

งูเห็น

รูปงูเห็น

(เล่นเสียงสระ อู)

บางครั้งอาจเล่นเสียงสระหรือสัมผัสในในบางจุด เช่น

จะหักอื่นขึ้นหักก็จักได้ หักอาลัยนี้ไม่หลุดสุดจะหัก
สารพึดตัดขาดประหลาดนัก แต่ตัดรักนี้ไม่ขาดประหลาดใจ

บางครั้งอาจเล่นเสียงสระหรือสัมผัสในในบางจุด เช่น

แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์
มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด
ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน

การเล่นเสียงวรรณยุกต์

คือ การใช้คำที่ไ้ระดับเสียงวรรณยุกต์
2 หรือ 3 ระดับเป็นชุดๆไป
เช่น

เสียงซอ^๑อ^๑อ^๑อ^๑

จับ^๑ปี^๑เต^๑ร^๑ง^๑เต^๑ร^๑ง^๑เต^๑ร^๑ง^๑

ข^๑ล^๑ุ่ย^๑ต^๑ร^๑ุ่ย^๑ต^๑ร^๑ุ่ย^๑ต^๑ร^๑ุ่ย^๑เ^๑น^๑ง^๑

ข^๑้อง^๑ห^๑น^๑อง^๑ห^๑น^๑อง^๑ห^๑น^๑อง^๑ห^๑น^๑อง^๑

เอ^๑ื่อ^๑ย^๑เพ^๑ล^๑ง^๑

เต^๑ง^๑ต^๑อ^๑ง^๑

เ^๑น^๑ง^๑เ^๑น^๑ง^๑ ร^๑น^๑า^๑ด^๑เฮ^๑ย^๑

ผ^๑ร^๑ึ^๑ง^๑ผ^๑ร^๑ึ^๑ง^๑ผ^๑ร^๑ึ^๑ง^๑ฟ^๑ัง^๑ต^๑โ^๑ก^๑า^๑น^๑

บัวตูมตูมตูมตูม

สูงส่งทนทานลม

แมลงเฝ้าเฝ้าเฝ้าจอม

รู้รู้รู้ริมกัม

กลางตม

ลุ่มลุ่ม

ชมชราบ

พาดไม้ไทรทอง

เขาชั้น**คุณคู่**
เยื้องย่างนางยุงทอง
ทิว**ทุ่งทุ่ง**ทุ่งมอง
เทา**เท่าเท่า**ยางหย่อง

เคียงสอง
ท่องท่อง
มัจฉพราศ
เลียบ**ลี้ลิม**ริมทาง

จับเจ้าเจ้าเจ้า
จอกจวบจั่นจรรจา
เค้าค่อยค่อยคอยหา
ซอนซอนซอนสรวิน้ำ

รงมา
จำจำ
เห็นโทษ
นั่งเร้าเอาขวัญ

จะจับจองจองจองสิ่งใดนั้น
ดูสำคัญคั่นคั่นอย่างนั้นจงน
อย่าลามลวงลวงลวงดูเลศกล
ค่อยแคะคนคั่นคั่นให้ควรการ

อย่าเคลิ้มคำคล้าคล้าแต่ล้าโลก
เที่ยวหวงหว่งห้วงละโมภละเมอหาญ
สิ่งใดปองปองป่องเป็นประธาน
อย่าด่วนดานด้านด้านแต่โดยใจ